

Udskriftsdato: 15. december 2025

CIS nr 9890 af 01/09/2021 (Gældende)

Cirkulæreskrivelse om Røde Kors-mærket (Til politi og anklagemyndighed og Forsvarsministeriets Auditørkorps)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin., j.nr. 2017-63-0001

Cirkulæreskrivelse om Røde Kors-mærket

(Til politi og anklagemyndighed og Forsvarsministeriets Auditørkorps)

Orientering om den strafferetlige beskyttelse af Røde Kors-mærket

1. Indledning

Det Røde Kors, den Røde Halvmåne og siden 2005 også den Røde Krystal er den visuelle indikation af den beskyttelse, som Genèvekonventionerne giver særligt til de væbnede styrkers sanitetstropper, civile hospitaler, ambulancer og deres personale under væbnet konflikt. Røde Kors og Røde Halvmånebevægelsen bruger også mærkerne for at vise hvilket personale, bygninger, køretøjer med videre, der er tilknyttet dem.

De anerkendte mærker har lige status, og det er op til de enkelte stater at beslutte, hvilket af mærkerne de vil anvende. I Danmark har vi siden tiltrædelsen af den første Genèvekonvention den 15. december 1864 brugt Røde Kors-mærket. Brug af mærkerne både under væbnet konflikt og i fredstid er nøje reguleret i Genèvekonventionerne og deres tre tillægsprotokoller, der indeholder adskillige bestemmelser, der specificerer, hvilke mærker der er beskyttet, hvem der må bruge dem, hvilken farve de skal have, hvor store de må være og så videre. Konventionerne indeholder også strafbestemmelser vedrørende misbrug og bestemmelser om staternes forpligtelser til at forebygge og retsforfølge misbrug. Danmark har tiltrådt alle fire Genèvekonventioner og de tre tillægsprotokoller.

I Danmark er strafbestemmelserne om misbrug af mærket i fredstid navnlig at finde i straffelovens § 132. Strafbestemmelserne om misbrug under væbnet konflikt findes i den militære straffelovs § 36. Denne orientering beskæftiger sig hovedsageligt med mærkernes anvendelse og bestemmelserne for misbrug i fredstid, men reglerne for brugen under væbnet konflikt beskrives ligeledes.

Orienteringens andet afsnit redegør for konventionernes regler for brugen af mærkerne. Tredje afsnit redegør for, hvordan disse regler er implementeret i straffelovens § 132. Fjerde afsnit fremhæver de øvrige danske lovbestemmelser, der måtte være relevante for mærkernes anvendelse i fredstid. For så vidt angår mærkernes anvendelse og misbrug i væbnet konflikt er gennemgangen i andet afsnit relevant og mere specifikt henvises til den korte gennemgang i afsnit 5 og til Forsvarets militærmanual om folkeret for danske væbnede styrker i internationale militære operationer (2016), som blandt andet kan findes på Forsvarets hjemmeside. Den Internationale Røde Kors Komité's hjemmeside (www.icrc.org) indeholder også information om brugen af mærkerne.

2. Reglerne for brugen af mærkerne

Straffelovens § 132 indeholder ikke i sig selv regler for, hvordan Røde Kors, Røde Halvmåne eller Røde Krystal-mærkerne må anvendes. Straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, har imidlertid til formål at straffe brug af mærkerne, der er i strid med de bestemmelser, der findes herom i Genèvekonventionerne og deres tillægsprotokoller. De relevante bestemmelser findes i:

- Første Genèvekonvention af 12. august 1949 om forbedring af såredes og syges vilkår i de væbnede styrker i felten, artiklerne 38-44, 53 og 54;
- Anden Genèvekonvention af 12. august 1949 om forbedring af såredes, syges og skibbrudnes vilkår i de væbnede styrker på søen, artiklerne 41-45;

- Fjerde Genèvekonvention af 12. august 1949 om beskyttelse af civile personer i krigstid, artiklerne 18-20;
- Første Tillægsprotokol af 8. juni 1977 vedrørende beskyttelsen af ofre i internationale væbnede konflikter, artiklerne 18, 37, 38, 85 og Anneks I;
- Anden Tillægsprotokol af 8. juni 1977 vedrørende beskyttelsen af ofre i ikke-internationale væbnede konflikter, artikel 12;
- Tredje Tillægsprotokol af 8. december 2005 om vedtagelse af et yderligere kendemærke i sin helhed.

Genèvekonventionerne giver beskyttelse til Røde Kors og Røde Halvmåne-mærkerne. I 2005 vedtog staterne med den Tredje Tillægsprotokol, at den Røde Krystal skal have samme beskyttelse som de øvrige mærker. Alle tre kan ses her:

Den Røde Løve og Sol er også nævnt i Genèvekonventionerne og blev frem til 1980 brugt af Iran. Mærket har ikke været i brug siden da.

Betegnelsen 'Røde Kors' er ligeledes omfattet af Genèvekonventionernes beskyttelse.

Beskyttende brug af mærkerne

Man sonderer mellem den beskyttende og den indikative brug af mærkerne. Brugt som beskyttelsesmærke indikerer mærkerne visuelt den beskyttelse Genèvekonventionerne særligt giver til hospitaler, læger, religiøst personale og sygepersonale i væbnet konflikt.

Som beskyttelsesmærke må de i fredstid anvendes af:

- Forsvarets sanitetstjeneste og feltpræster;
- Nationale Røde Kors eller Røde Halvmåne-selskabers hospitaler, ansatte og ambulancer som eventuelt ville blive anvendt under en væbnet konflikt, når de har myndighedernes tilladelse hertil.

Under væbnet konflikt må mærkerne anvendes som beskyttelsesmærke af:

- Forsvarets sanitetstjeneste og feltpræster;
- Nationale Røde Kors eller Røde Halvmåne-selskabers sundhedspersonale, deres faciliteter og køretøjer, når de stilles til rådighed for forsvarets sanitetstjeneste og er undergivet militære love og regulativer;
- Civile hospitaler (offentlige eller private), ambulancer og sundhedspersonale, herunder dem der hører til Røde Kors eller en anden frivillig nødhjælpsorganisation, når de har fået udtrykkelig myndighedstilladelse.

Det er accepteret, at mærkerne anvendes i overensstemmelse med reglerne for deres anvendelse under væbnet konflikt i forbindelse med militære øvelser i fredstid.

Anvendt som beskyttelsesmærke skal emblemet være rødt på en hvid baggrund uden tekst, og formatet skal være så stort og synligt som muligt. Også på armbind anvendt af personel skal det være rødt på en ren hvid baggrund.

Indikativ brug af mærkerne

Når mærkerne anvendes indikativt, viser det, at personer, bygninger eller materiel er tilknyttet Røde Kors eller Røde Halvmåne-bevægelsen. Hvert land har et nationalt selskab, der alene må anvende mærket i det pågældende land. Dette gælder for Røde Kors i Danmark. Den Internationale Røde Kors Komité (ICRC) og Forbundet af Røde Kors og Røde Halvmåne-selskaber (IFRC) må også altid anvende mærket indikativt. Deres mærker ses her:

Anvendt indikativt kan de nationale selskaber anvende mærkerne sammen med navnet eller initialer på en hvid baggrund. Det skal være relativt småt i størrelse. Ifølge første Genèvekonvention artikel 44, er de nationale selskaber berettiget til i overensstemmelse med national lovgivning at anvende mærkerne i overensstemmelse med grundsætningerne vedtaget på den Internationale Røde Kors og Røde Halvmåne-konference, hvor staterne og de nationale selskaber deltager. I 1965 vedtog den Internationale Konference et regulativ for de nationale selskabers brug af emblemet, revideret i 1991.

Den Internationale Konference i 2015 vedtog et logo, som den samlede bevægelse kan anvende under særlige omstændigheder til repræsentation, kommunikation eller fundraising. Logoet består af det Røde Kors og den Røde Halvmåne ved siden af hinanden og ordene Internationale Bevægelse på arabisk, engelsk, fransk, kinesisk, russisk eller spansk. Mærket anvendes ikke til operationelle aktiviteter, og dermed ikke for eksempel på beklædning, køretøjer, udstyr eller nødhjælp.

Det Røde Kors, den Røde Halvmåne eller den Røde Krystal må derudover anvendes på ambulancer og til afmærkning af førstehjælpsposter, som udelukkende er bestemt til at yde vederlagsfri behandling, når det nationale selskab har givet udtrykkelig tilladelse, og når det sker i overensstemmelse med national lovgivning.

Røde Kors i Danmark har givet tilladelse til brug af Røde Kors-mærket på kystnære redningsbåde og på vejskilte, der viser hen til hospitaler med døgnbetjent skadestue. Ligeledes stiller Røde Kors i Danmark redningsposter afmærket med det Røde Kors til rådighed ved vand i tilfælde af uheld.

Røde Kors i Danmark anvender i øvrigt det Røde Kors i egne publikationer m.v. og i den forbindelse også i fundraising-sammenhæng. I den forbindelse har Røde Kors givet tilladelse til en kortvarig brug af mærket i visse erhvervssamarbejder.

Genèvekonventionerne indeholder et absolut forbud mod, at personer, foreninger eller virksomheder – det være sig offentlige eller private – som ikke er berettigede til at anvende mærkerne, bruger dem. Forbuddet gælder til enhver tid og uanset formålet og omfatter også tegn eller betegnelser, der er en efterligning af mærkerne. Staterne er til enhver tid forpligtede til at tage de forholdsregler, der er nødvendige til forebyggelse og bekæmpelse af misbrug af mærkerne.

3. Beskyttelse i straffeloven

I Danmark er Genèvekonventionernes forbudsbestemmelser gennemført ved straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, der forbyder forsætlig eller uagtsom retsstridig benyttelse af kendetegn eller betegnelse, som er forbeholdt personer, indretninger og materiel, der er bestemt til at yde hjælp til sårede eller syge i krig. Ifølge § 132, stk. 2, finder § 132, stk. 1, nr. 2, tilsvarende anvendelse med hensyn til efterligninger af de nævnte kendetegn og betegnelser. Bestemmelsen er undergivet offentlig påtale.

Straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, omfatter det Røde Kors, den Røde Halvmåne og den Røde Krystal. Tilsvarende er betegnelserne 'Røde Kors', 'Røde Kors i Danmark', 'Røde Halvmåne', 'Røde Krystal' m.v. beskyttet mod retsstridig anvendelse. Som det fremgår, straffes såvel forsætlig som uagtsom retsstridig benyttelse.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at logoet vedtaget i 2015 for den samlede bevægelse – dvs. det samlede logo bestående af de tre elementer kors, halvmåne og omsluttende tekst – ikke som sådan er omfattet af ordlyden af straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, der henviser til "kendetegn eller betegnelse, som er forbeholdt personer, indretninger og materiel, der er bestemt til at yde hjælp til sårede eller syge i krig". Det er ligeledes Justitsministeriets opfattelse, at det samlede logo ikke udgør en "efterligning" af et sådant kendetegn, jf. straffelovens § 132, stk. 2.

Det er imidlertid samtidig Justitsministeriets opfattelse, at uberettiget brug af logoet for Røde Kors-bevægelsen i almindelighed må antages at ville udgøre en overtrædelse af straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, fordi brugen af logoet i almindelighed vil udgøre benyttelse af Røde Kors-mærket og Røde Halvmåne-mærket i bestemmelsens forstand.

Den endelige afgørelse med hensyn til fortolkningen af straffelovens § 132 og anvendelsen heraf i konkrete tilfælde henhører under domstolene.

Både fysiske og juridiske personer kan straffes for overtrædelse af forbuddet, herunder aktie-, anparts- og andelsselskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder, jf. straffelovens § 306 og kapitel 5. Overtrædelser straffes med bøde.

Retsstridig benyttelse omfatter navnlig benyttelse, der ikke er i overensstemmelse med Genèvekonventionerne, jf. afsnit 2.

Fra retspraksis kan nævnes følgende straffesager, hvor der blev rejst tiltale efter straffelovens § 132 for retsstridig benyttelse af mærkerne:

- 1) Ved en dom af 18. januar 2000 fra Retten i Hobro blev tiltalte idømt 4 dagbøder à 150 kr. for overtrædelse af straffelovens § 132 ved – efter aftale med forskellige østeuropæiske myndigheder – at have placeret et rødt kors i bagruden på en bus, som tiltalte bl.a. anvendte til kørsel af børn til ferieophold. Retten lagde til grund, at det beroede på en forglemmelse, at mærket i det konkrete tilfælde ikke som normalt var blevet fjernet, da bussen nåede til Danmark. Retten fandt endvidere, at der var tale om en sådan lighed mellem det mærke, som tiltalte havde anvendt og Røde Kors-mærket, at der var tale om en efterligning.
- 2) Ved Københavns Byret blev en tidligere formand for foreningen Kurdisk Røde Halvmåne den 23. maj 2000 idømt 4 dagbøder à 150 kr. for overtrædelse af straffelovens § 132, idet den pågældende blev fundet ansvarlig for, at foreningen i navnet benyttede betegnelsen Røde Halvmåne og på foreningens brevpapir og kort brugte samme betegnelse samt halvmåne-kendetegnet.

Der vil ligeledes foreligge en retsstridig benyttelse i tilfælde, hvor en offentlig myndighed gør brug af Røde Kors-mærket m.v., uden at der foreligger en udtrykkelig tilladelse fra Røde Kors i Danmark i henhold til Genèvekonventionens artikel 44. Eksempelvis vil det stride mod straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2, hvis en offentlig myndighed for eksempel i forbindelse med samaritertjeneste anvender Røde Kors-mærket.

Forbuddet mod at benytte Røde Kors-mærket omfatter ikke alene de områder, der traditionelt forbindes med hjælp til syge og sårede såsom samaritter og hospitaler, men også erhvervsdrivendes brug af mærkerne i forskellige marketingssammenhæng.

Hvorvidt der foreligger en retsstridig benyttelse af en efterligning af mærket, jf. straffelovens § 132, stk. 2, skal bedømmes ud fra en samlet vurdering af sagens omstændigheder.

4. Den strafferetlige beskyttelse i markedsføringsloven og varemærkeloven

Ud over straffeloven indeholder både markedsføringsloven og varemærkeloven bestemmelser, der må antages at kunne medføre strafansvar for retsstridig anvendelse af Røde Kors-mærkerne. Begge love hjemler strafansvar for juridiske personer.

Der foreligger ikke retsafgørelser efter markedsføringsloven eller varemærkeloven, der vedrører brug af mærkerne.

Retsstillingen efter varemærkeloven kan imidlertid bl.a. belyses ved Sø- og Handelsrettens afgørelse i U 1998.946 S. I denne sag havde et tøjfirma benyttet World Wildlife Fund's (WWF) pandamærke på

nogle papirposer. Pandamærket blev anset for særdeles velkendt, og uberettiget anvendelse af mærket havde efter karakteren af WWF's virksomhed betydelige potentielle skadevirkninger for WWF. Den uberettigede anbringelse af pandamærket blev i henhold til varemærkelovens § 42 straffet med bøde på 50.000 kr., og efter varemærkelovens § 43 blev vederlaget for udnyttelsen fastsat til 100.000 kr.

Røde Kors i Danmark har oplyst, at man hidtil har afstået fra at anlægge sag efter markedsføringsloven og varemærkeloven, da man ikke har ønsket, at der på denne måde skulle ske en kommercialisering af Røde Kors-mærket, og idet Røde Kors i Danmark antager, at misbrug af mærket mest korrekt bør henføres under straffelovens bestemmelser.

5. Beredskabsloven og den militære straffelov

Nogle af beredskabets opgaver kan være sammenfaldende med dem, der varetages af 'personer, der er bestemt til at yde hjælp til sårede eller syge i krig', jf. formuleringen i straffelovens § 132, stk. 1, nr. 2. Beredskabet har imidlertid sit eget mærke, og misbrug af dette under væbnet konflikt er omfattet af beredskabslovens § 68 og i fredstid af beredskabslovens § 69, der henviser til straffelovens § 132.

Ifølge den militære straffelovs § 36 straffes den, som under væbnet konflikt forsætligt misbruger eller ikke respekterer kendetegn eller betegnelse, som er forbeholdt personer, indretninger og materiel, der er bestemt til at yde hjælp til sårede eller syge, med fængsel på indtil livstid. I medfør af den militære straffelovs § 2 finder § 36 under væbnet konflikt anvendelse for enhver, der gør sig skyldig i en overtrædelse, uanset om de er medlem af de væbnede styrker el. lign.

Bestemmelsen straffer både forsætlig anvendelse af mærket, der ikke er i overensstemmelse med reglerne i Genèvekonventionerne, jf. afsnit 2, og manglende respekt for den beskyttelse, som mærkerne indikerer, for eksempel angreb på et beskyttet hospital. Enhver brug af mærket, som ikke er i overensstemmelse med Genèvekonventionerne, må anses for misbrug.

Som et eksempel på misbrug af mærket nævnes i Forsvarsministeriets Militærmanual om folkeret for danske væbnede styrker i internationale militære operationer, september 2016, en sag fra Afghanistan fra 2010, hvor en konstabel fra bevogtningsdelingen og dennes delingsfører begge blev forelagt bøder for grov tilsidesættelse af pligter i tjenesten, jf. den militære straffelovs § 27, stk. 1, for 'i strid med den Første Genèvekonvention artikel 44 og under udførelse af vagttjeneste at have båret en kasket med det beskyttede Røde Kors og Røde Halvmåne-emblem, hvilket hans delingsfører havde bemærket, men undladt at gribe ind og uden at gøre ham opmærksom på reglerne og sanktionere' (Militærmanualen s. 561 og Forsvarets Auditørkorps Årsberetning 2010 s. 53). Det fremgår ikke, hvorfor forholdet er henført under den militære straffelovs § 27, stk. 1, som vedrører grove tilsidesættelser af pligter i tjenesten, og ikke § 36.

6. Yderligere oplysninger

Spørgsmål vedrørende Røde Kors-mærket m.v. kan rettes til:

Justitsministeriet

Slotsholmsgade 10

1216 København K

tlf. : 72 26 84 00

e-mail: jm@jm.dk

Røde Kors i Danmark

Blegdamsvej 27

2100 København Ø

tlf. : 35 25 92 00

fax. : 35 25 92 92

e-mail: jura@rodekors.dk

Justitsministeriet, den 1. september 2021

NICK HÆKKERUP